

JLS-Nytt

Jämtlands Lokalthistoriker och Släktforskare

Nr 4 - 2010

Årg. 31 Nr 123

Robert Fresk och Staffan Lindqvist studerar den räknemaskin som nämns i texten på sid 10. Foto: Margareta Olsson.

Ordförande

Kerstin Ellert, Näcksta 276
830 23 Hackås, 063-77 02 21
kerstin.ellert@bredband.net

Sekreterare

Pia Björnhed, Allégatan 20 K
831 37 Östersund, 063-10 27 76
pia.bjornhed@comhem.se

Kassör

Maud Tornving, Nyponvägen 21
831 62 Östersund, 063-10 19 41
tornving@telia.com

Ledamöter

Karl-Gustav Johansson
Frösöv. 59 B, 832 44 Frösön
063-10 87 69

Wido Lith, Räntmästarv. 6,
832 44 Frösön, 063-51 37 19
jbwilith@hotmail.com

Kurth Malmborg, Gärde 220
834 98 Brunflo, 063-205 92
kurthmalmborg@hotmail.com

Ingegerd Richardsson
Sollidenv. 73, 831 43 Östersund
063-12 30 52
ingegerd.richardsson@swipnet.se

Ersättare

Brita Brännström, Hallonv. 27
831 62 Östersund, 063-12 62 25
hob.brannstrom@pp.ephone.se

Inga Forsberg, Färgargränd 33
831 51 Östersund, 063-51 19 18
iforsberg@tele2.se

Björn Holmström, Ugglev. 7
831 62 Östersund, 063-51 96 67
bjorn.holmstrom@passagen.se

Sven Magnusson, Hara 400
832 94 Orrviken, 063-411 35
sven.magnusson@z.lrf.se

Adjungerad Dis-mitt representant

Bo Svartholm, Frimans Väg 18
832 54 Frösön, 063-442 86
jamtrötter@gmail.com

Revisorer

Gusten Rolandsson, 063-12 99 38
Villy Wiklund, 063-12 03 81

Revisorsuppleant

Elsa Åsberg, 063-12 08 18

Redaktör

Bo Svartholm, se nedan.

Redaktionsgrupp

Inger Jonasson, Roddarpv. 14 C
831 52 Östersund, 063-51 27 32
inger.jonasson@comhem.se

Margareta Olsson, Ärtvägen 120
831 62 Östersund, 063-12 15 47
margareta.olsson@lillsjon.net

Webbredaktör

Bo Svartholm, 063-442 86
jamtrötter@gmail.com

Valberedning

Gun-Marie Blomqvist, 063-12 33 91
Urban Leijon, 063-75 30 73
Mary Öhrbom, 063-10 29 75

Träffvärdar

Kerstin Ahlström, 063-10 97 19
Gun-Marie Blomqvist, 063-12 33 91
Inger Jonasson, 063-51 27 32
Wido Lith, 063-51 37 19
Sig-Britt Wahlström, 063-12 68 49

Programgrupp

Anna Björklund, 063-204 85
Brita Brännström, 063- 12 62 25
Bodil Orremo, 063-446 66

Medlemsavgift 2010

Fullbetalande medlem 175:-
Familjemedlem och ungdom
(under 25 år) 50:-

JLS plusgiro 28 91 92-7

Om ni ändrar adress eller
mailadress kontakta kassören.

Sid

3

Redaktören har ordet.

4

Då mäter kom till byn

5

**Regler för användande av
bilder**

6

**En gammal tia och ett unikt
vykort**

8

Rapport från en släktträff

10

Föremålen berättar

11

Kommande program

12

Presentationer

Hemsidesadress

www.genealogi.se/jamtland

Besöksadress JLS/SNF-lokalen

Samuel Permans gata 37, Östersund

JLS-Nytt utkommer 4 gånger/år

Den 20:e i månaderna februari, maj,
augusti och november.

Artiklar, efterlysningar mm skickas
till någon i redaktionsgruppen via
e-post eller vanlig post. OBS! ange
alltid källorna till de inskickade
artiklarna.

Tips och idéer om innehållet tages
tacksamt emot.

Manusstopp till nästa nr är 20
januari 2011.

Eftertryck av texter endast med
författarens tillåtelse.

Redaktionen förbehåller sig rätten
att redigera insända bidrag.

Upplaga 420 ex

Ansvarig utgivare är Kerstin Ellert
Näcksta, Hackås

Redaktör: Bo Svartholm, Frösön

Tryck: Daus tryckeri Östersund

Redaktören har ordet

Som ny redaktör vill jag presentera mig. Uppvuxen i Danderyd utanför Stockholm samt Lerum utanför Göteborg. Universitetsstudier i fysik och matematik i Göteborg. Intresse för natur och spec. botanik. Blev lärare i fysik, matematik, naturkunskap och senare alla möjliga datorämnen. Träffande min nuvarande jämtska fru för ca 29 år sedan. Vi flyttade upp till Jämtland och fick 3 barn i rask följd. Jag jobbade på skolor och min fru för Landstinget. Jag är sedan ett år pensionär. Hade först botanik och herbarier integrerat med databashantering som hobby och kom då att hjälpa Naturhistoriska riksmuseet här i Jämtland. I samarbete med min far kom dock släktforskning att ta överhand. Vi kollade mikrokort gemensamt på distans, dvs. via brev. Synd att jag inte redan under tiden i Göteborg började med släktforskning eftersom jag bodde ett stenkast från stadens landsarkiv! Jag besökte snarare grannhuset, studentkårens hus, en hel del.

Släktforskningen handlade för jämtlandsdelen dels att följa upp de forskningar min frus farfar, N.E. Nilsson, jobbat med, sedvanlig släktforskning men mest på svärdssidan eftersom en släktgård fanns på Norderön med anor från 1500-talet. På min egen sida fann jag på morssidan anor från Västergötland och Göteborg men helt nyligen insåg jag också att det fanns anor från smeder i Dalarna och Bergslagen och kanske även valloner som gör att jag får anor hittills till 1580-talet.

På farssidan visste jag sedan länge att släktnamnet egentligen var ett namn på en båtsmansrote på Tjörn och att den som var båtsman fick bära rotens namn i nästan en livstid. Sedan må det vara hänt att barnen till båtsmän från slutet av 1800-talet övertog soldatnamnet från sin far. Det var ju inte seden dessförinnan! Det visste dock inte min farmor som en dag ringde upp en person med samma efternamn och skällde ut denne för namnstöld. Vad hon inte visste var att personens farfar var den soldat Svartholm som var i tjänst strax före det att min farfarsfar tog över tjänsten. Så frågan var om vem som borde skälla på vem egentligen! I övrigt har jag kunnat finna anor tillbaks mot 1400-talet genom tjörnsläkten som Måneskiöld, Green och Darre.

Inte undra på att jag så småningom intresserade mig för alla båtsmansnamn på Tjörn för att reda ut och finna med hjälp av namnet var båtsmännen höll till med sin rotetjänst. Jag fann dock att det fanns båtsmän som plötsligt fick order från någon amiral att byta sitt soldatnamn till ett annat från ett visst datum. Normalt fick båtsmännen ett torp under vissa villkor. Men vissa delar av Tjörn ansågs så fattig på mark och odlingsmöjlighet att båtsmannen fick annan ersättning i kontanter istället för förmåner. Det här med soldater är så intressant att det kommer bli ett tema för vissa onsdags- och lördagsmöten under våren!

Bo Svartholm

Vinnare i tävlingen
*"Vem var vem i Jämtland
1810 – året då Jämtlands
län bildades"*

Birger Ekerlid
Elov Jonasson
Inger Jonasson
A-C Lith
Örjan Loo
Örjan Löf
Ulla Norrby
Märta Olsson
Torbjörn Salomonsson
Gölin Sahlin
S-E Tornving

Planera in årsmötet
i kalendarier! Detta
äger rum lördag
9 april 2011 !

Vill du ha **JLS-Nytt**
i digital form som
PDF-fil kontakta
torning@telia.com
Du får den då i färg-
format!

Vår DIS-MITT sektion

skall starta kurs i
DISGEN 8.2a nu i
november. Enstaka
platser finnes.
Dessutom planeras för
kartkurs med DISGEN
till 1:a kvartalet 2011.
Finnes intresse för kurs
för släktbok? Kontakta Arne,
arne.ahlstrom@comhem.se

Då Mäster kom till byn

Sotarmästaren var en rasande grannochtrevligkarlsomkommit flyttande från en "nabosocken". Med sitt hurtfriska och glada väsen blev han en skarp kontrast i vår vadmalsgrå vardag. Han var en duktig och noggrann yrkesutövare, och ingen kunde påstå annat än att han var en rättskaffens karl även om han kunde vara något av en spefågel när tillfälle gavs. Hans spjuveraktighet stannade emellertid alltid vid bara oförargligheter, men detta räckte för att han aldrig blev annat än "Mäster" med byborna.

Det var i synnerhet manfolken som fällde beska kommentarer om "Mäster", vilket måhända hade sin orsak i att densamme utförde sina sysslor i stugorna då endast kvinnorna var hemma och då passade på att låta munnen löpa. Han är en skrävlare, sa somliga. Lögnhals, menade andra.

"Mäster" blev alltid väl mottagen och rikligt trakterad dit han kom. Han, som vandrade från gård till gård, kände ju till det mesta och blev därför korsförhörd om vad som timat ute i bygden. Emellertid bar han aldrig kring rykten och skvaller, men när gummorna blev för närgångna i sina frågor om nattfrierier, lönskalägen, snällresor och barnafödslar kunde skämtlynnat ta överhand hos "Mäster". När det gällde det sista kunde han till exempel gravallvarligt lägga ut texten om lyckliga nedkomster än här, än där. "Nyheten" gick

sedan från gård till gård, och när skojet avslöjades var "Mäster" oåtkomlig för näpst. Han borde nekas Herrens Heliga Nattvard, tyckte en gumma som lurats till kyrkbyn med "barselsförning" en vecka för tidigt.

Trots allt; med sitt hövliga och förtroendeingivande väsen fick "Mäster" lyssna till många **jeremiader**¹ och även motta många förtroenden i stugorna. Över kaffebordet hos en välbeställd mora blev han en dag delgiven idel eländighet. Inte nog med att sorken härjade i potatislandet och utsädet säkert kom att ruttna på rot, nu var visst virkespriserna på väg neråt också. För att inte tala om gallkon som bara stod där och tärde på höet. Vad skall en stackare dra sig fram på, mässade gumman. "Mäster", som hade hört dylika historier till leda, dolde ansiktet i sina sotiga nävar och suckade. Ja, vad skall en stackare dra sig fram på, sa även han. Själv hade han hustru och sju hungriga barn där hemma, men inte såpass som det minsta lilla rovland att hämta bärning ifrån. Moran kom alldeles av sig. Var det *så* illa hemma hos honom, undrade hon klenetroget. Men när "Mäster" lyckades klämma fram en tår ur ögonvrån insåg hon allvaret. Resolut gick hon till schatullet och hämtade en femma. Ta den här, sa hon stilla och la sedeln intill gräddsnipan.

I realiteten var "Mäster" en karl som levde under mycket goda förhållanden, och hans påstådda

¹ klagovisor

"barnaskara" bestod endast av en vuxen son. Då moran dukade av bordet efter besöket återfann hon femman under gästens kaffefat.

Stor-Marta och Jon bodde i en utby. Till det yttre var de påfallande omaka, men kompletterade i övrigt varandra väl. Stor-Marta var en handlingskraftig kvinna som donade ute och inne med samma bravur. Jons livsfilosofi däremot, hörde hemma långt bortom vardagens horisont. Medan Stor-Marta vände torpets steniga torva, klöv ved eller gick med såningsskäppan hölls Jon mest i kammaren där han försökte realisera drömmen om en evighetsmaskin. En makapär som vid sin fullbordan skulle ersätta körvandringen till tröskverket.

Sin handlingskraft till trots så var det en sak Stor-Marta inte rådde på; nämligen att få Jon att investera i en ny vedspis. När "Mäster" ett år vid Andersmäss kom på sin sedvanliga runda med viska, lod och raka var Stor-Marta ordentligt arg. Där stod hon mitt uppe i grisslakt, julbrygd och brödbak med en järnspis som bara vrenskades. I minst tio år hade hon tjatat på Jon om en ny eldstad och nu hade det kommit till en riktig urladdning. Jon hade, sin vana trogen när Stor-Marta var på offensiven, slunkit iväg ett ärende ner till byn. Nu höll Stor-Marta en lång teknisk föreläsning för "Mäster": Vedspisen hade varit dålig

redan då hon flyttade till torpet för 22 år sedan. Rostern hade under flera år varit så trasig att vedpinnarna hade måst läggas från hörn till hörn för att inte ramla ner i askluckan. Nu var även inmurningen sönderbränd och värmereglaget till bakugnen omöjligt att justera. Brödet blev kolsvart uppepå och ogräddat inuti. Förmodligen var det något fel på skjutspjället också eftersom surrök puffade fram mellan spiringarna. Stor-Marta var översig given.

”Mäster” lyssnade med stor inlevelse, granskade spisen och mente att Stor-Marta borde ta saken i egna händer och slänga ut eländet medan Jon var borta. Inför fullbordat faktum skulle han ju bli tvungen skaffa en ny. I det rådande blidvädret skulle de klara sig några dagar med eldstaden som fanns i kammaren. Jon som hade en så

präktig kvinna borde skämmas förmena henne en brukbar spis, tyckte ”Mäster” och bjöd 15 kronor för vraket.

Stor-Marta var nöjd och någon timme senare vandrade ”Mäster” från torpet med Jons Husqvarna No.17 på kälken. När han i decemberdiset svängde ut på stora landsvägen mötte han den tidigare ägaren som per långspark var på väg hem med fotogenkannen hängande på styret. Karlarna stannade och språkade om vädret, och när Jon lovprisade Andersslasket passade ”Mäster” på att erinra om det väntade julebrasket. Jon fick något tankfullt i blicken samtidigt som hans ögon föll på järnspisen som låg fastsurrat på kälken. Smått skamsen antydde han grälet med Stor-Marta om den dåliga spisen de hade i torpet. ”Mäster” var idel öra; jo, se kvinnfolken kunde minsann

ställa till det för en stackars karl om det gavs tillfälle.

Jon synade spisen i halvmörkret och undrade om den rentav var till salu. Storleken stämde, så mycket kunde han se. Han skulle slippa hålla på och mura om och dona. Stor-Marta var tillräckligt grinig ändå just nu. Beträffande priset framhöll ”Mäster” att han på intet sätt ville pungslå en hederlig bybo. – 15 kronor bytte ägare och ”Mäster” försäkrade att Jon inte förlorat något på affären.

Så vandrade Jon hemåt med sin överraskning till hustrun fastbunden på långsparken. Men den som väntade på Stor-Martas reaktion fick vänta förgäves. Inte ett ord förspordes från torpet, och folkhumorn gjorde gällande att Jon förmodligen fått sin evighetsmaskin färdig och kopplat den till järnspisen i stället för till tröskverket.

Inga Forsberg

Regler för användande av bilder

De första fotografierna som finns bevarade från Jämtland är tagna i början av 1860-talet.

1897 kom den första fotolagen som skulle skydda ett verks konstnärliga värde för yrkesfotografer samt även några regler för allmänna foton.

1994 kom den upphovsrättslag som vi har idag. Man skiljer på två olika typer av bilder i lagen.

a) **Fotografiska verk.** Ska ge skydd för yrkesfotografers och andra professionella fotografers bilder. För att ett fotografi ska kallas för fotografiskt verk krävs det att två fotografer oberoende av varandra vid ungefär samma tidpunkt inte

har skapat likadana fotografier. Om så skett är fotografierna inte fotografiska verk, utan istället fotografiska bilder. **Bilderna blir fria 70 år efter fotografens död.** Exempel: Om fotografen dött 1924 släpptes bilden fri 1994, om fotografen dog 1940 så släpps bilden fri 2010.

Efter fotografens död är det den som får upphovsrätten genom arv, testamente eller gåva som har ensamrätten att bestämma över bilden i 70 år.

b) **Fotografiska bilder** tagna av privatpersoner med egen kamera, dvs tagna av vem som helst som inte har fotografi som yrke. Dessa bilder finns oftast i familjealbum. **Bilderna blir fria 50 år efter den dag bilden tas.**

Exempel: en bild som togs 1970 blir fri 2020, en bild som togs 1994 blir fri 2044, en bild som tas 2010 blir fri 2060.

Vad gällde i **gamla fotolagen före 1994?** Foton med **”vetenskapligt eller konstnärligt värde”** (motsvarar a ovan) hade och har fortfarande ett skydd som motsvarar 1994 års upphovsrättslags skydd för verk, dvs. 70 år från fotografens dödsår, medan **”bilder i allmänhet”** (motsvarar b ovan) skyddades i 25 år,

Vid användning av privata bilder som tagits innan år 1969 och som inte har vetenskapligt eller konstnärligt värde krävs inget tillstånd från fotografen längre, eftersom skyddstiden

forts. sid 9

En gammal tia och ett unikt vykort

John Salomonsson i Laxsjö var bror till Ingeborg (1848-1939), gift med bonden på Långnäset i Slätten i Föllinge, Olof Göransson. I bygden gick hon under namnet "Ol-Jörnsa-Imbor". Långnäset var i slutet av 1800-talet en stor pampig släktgård. Här växte 10 barn upp och 9 av dem nådde vuxen ålder. Barnen greps av amerikafeber. De flesta gifte sig i Föllinge men emigrerade snart med sina små barn till Kanada. Ingeborg fick inte se sina barnbarn växa upp. Många var de brev som skrevs, berättelser om livet i det nya landet och berättelser om vad som hände hemma i Föllingebygden. Endast yngsta barnet, sonen Erik Orsa, taxichauffören i Föllinge, ointresserad av jordbruk, blev kvar i hemlandet. Han gifte sig först på äldre dar. I dag är Långnäset sommarhus och finns kvar i släkten då det ägs av kusinbarnbarn till Erik Orsa.

Erik Orsas storasyster Märta var tredje barnet. Hon var gift med Erik Johansson från Lägden och de emigrerade 1903. Deras dotterson Rodger Forsman var mycket intresserad av de många breven, men de var alla skrivna på svenska, och som tredje generationens invandrare hade han inte fått lära sig svenska. Rodger lärde sig svenska så småningom och började översätta alla de gamla breven skrivna i början på 1900-talet; han ville veta mera om släkten. Problemet blev de många orden på jamtska, och det var så jag kom i kontakt med honom och fick ta del av de gamla amerikabreven. Mycket intressant! Hans morfar Erik var min mammas kusin. Jag är bra på jamtska. Självklart blandades många jamtska ord in i den svenska som breven skrevs på. Många jamtska ord är svåröversatta, många saknar svensk motsvarighet.

En gång sände Rodger Forsman mig en kopia på ovanstående ovanliga vykort till Katarina (Katy), som var femte barnet i familjen, född 1880. Katy var gift med Ante Eriksson från Backen i Föllinge och de hade 2 små pojkar när de emigrerade 1903. På vykortets baksida står:

Mrs Katarina Eriksson, Harrison (eftersänt till Dunkirk), Sask. Canada.

Laxsjö 1 maj 1913.

Tusen tack för alla de trefliga kort jag fått från dig och ej förr kunnat besvara, emedan jag ej haft adress. Jag har nu varit Laxsjöbo hela tiden sedan vi skildes och har här full sysselsättning om vintern med bokbinderi, sommaren med trädgårdsarbeten. En svår snövinter har vi haft, men ha nu det allra trevligaste vårväder. Alla här äro friska och mår som vanligt. Hälsningar!

På vykortets framsida står: Hälsningar till allesamman från Morbror.

Åttonde barnet i familjen var Anna som emigrerade 1916 med 3 små barn. Annas dotter Martha Micheau, född 1911, sprang som barn omkring på Långnäset; i dag lever Martha i Arizona. I den släktbok jag skrivit om slakten från Lägden i Föllinge kyrkby finns en bilaga med fler uppgifter om Långnäsfamiljen. Där finns ett foto från tröskning med Anna, hennes familj och många av hennes släktingar.

Men vem var då denne morbror till alla barnen på Långnäset, John Salomonsson. Jo, John, som från början hette Jöns, var född i Laxsjö 1839, så han var nio år äldre än sin syster Ingeborg på Långnäset. Fadern hette Salomon Jönsson och hade varit elev till Lapp-Nils. Som barn fick John följa sin far till kyrkan, där orgeln så imponerade på honom så han ritade av klaviaturen och gjorde sig en egen att öva på hemma. Fadern tvingades inse att John aldrig skulle bli någon bra bonde, så slutligen fick han bli elev vid Läroverket i Östersund, det var åren 1860-1866. Landshövding Asplund i Östersund lade märke till Johns begåvning och hjälpte honom att komma in på musikaliska Akademien i Stockholm. John var då 27 år. Efter några år fick han anställning vid ett resande operettsällskap. Han kom ut i världen, han var musiker, han behärskade många instrument, han blev tonsättare. Han skrev 3 operetter. Operetten "Den gordiska knuten" gav honom omdömet "En jämtländsk Hayden och Offenbach". De andra operetterna var "På nådig befallning" och "Guldkorset". Men musikerlivet var påfrestande och han återvände till hembygden där han bildade en blåsorkester. 1885-1895 var han anställd vid posten i Alanäset. Han bodde sedan en tid hos sin syster på Långnäset och det var här han kom i kontakt några av sin systems barn. Han flyttade tillbaka till Laxsjö och det var där han skrev det intressanta vykortet till sin utvandrade systerdotter Katarina. John dog i Laxsjö 1919.

June Nilson Ekelin

Rapport från en släkträff

En lördag i mitten på augusti 2010 var det ca 40 personer som samlades på Offerdals Hembygdsgård till släkträff och fick höra June Ekelin berätta om våra förfäder från Bäckén i Offerdal och Slätten i Föllinge. June hade gjort en överskådlig släkttavla så vi alla såg vilken gren vi härstammade från.

June berättade bl a om Håkan i Bäckén som blev mördad av sin kusin Håkan Ersson. Håkan i Bäckén skulle vara skyldig Håkan Erssons pappa en ko och ett bockskinn. Håkan i Bäckén

nekade till skulden. Det blev handgemäng vilket slutade med att Håkan i Bäckén blev stucken i halsen med kniv så han dog. Detta hände 1637. Håkan Ersson flydde till Sverige efter dråpet.

Vi fick även höra om Erik Månsson, Håkan Erssons fader. Fadern var länsman i Offerdal under många år. Under Baltzarfejden, 1611 – 1613 flydde han till Norge och slapp därför få sin gård i Stavre indragen till kronan. Det gällde alla bönder som stannat och tvingats ”svärja de svenske”.

June berättade också om Mårten Jönsson, från Slätten, som hade åkt fast för spioneri och skulle till fängelset på Frösön. Han försökte fly från fängstransporten och hoppade av färjan i Ytterån. Men han hade handfängsel på sig så han drunknade. En minnessten har rests över honom i Ytterån.

Mårten Jönssons gamla släktgård i Slätten är i dag Föllinge hembygdsgård. Den flyttades på 50-talet från Slätten till Tunbacken.

Märta Olsson

Denna översikt visar del av antavla för Anna och hennes bröder (probanderna) samt deras efterkommande. På mödernesidan sträcker sig antavlan till den gamla släktgården i Slätten i Föllinge på 1600-talet och på fädernesidan kommer vi till Bäckén i Offerdal år 1420. Det var på gården Bäckén 1.8 som arvtvisten om ett bockskinn slutade med ett dödande knivhugg år 1637. Stamtavlor i tre generationer, där kvinnorna är utskrivna i rött och männen i blått, visar att Annas familj blev störst. Anna var gift på Lägden i Föllinge. Ett lönnlöv visar vilka som emigrerat till Canada.

Mer info om dessa familjer finns i mina släktböcker om släkterna från Norrgård och från Lägden i Föllinge. Böckerna finns att köpa på Föllingelöjd och på Servicekontoret i Föllinge.

June Ekelin.

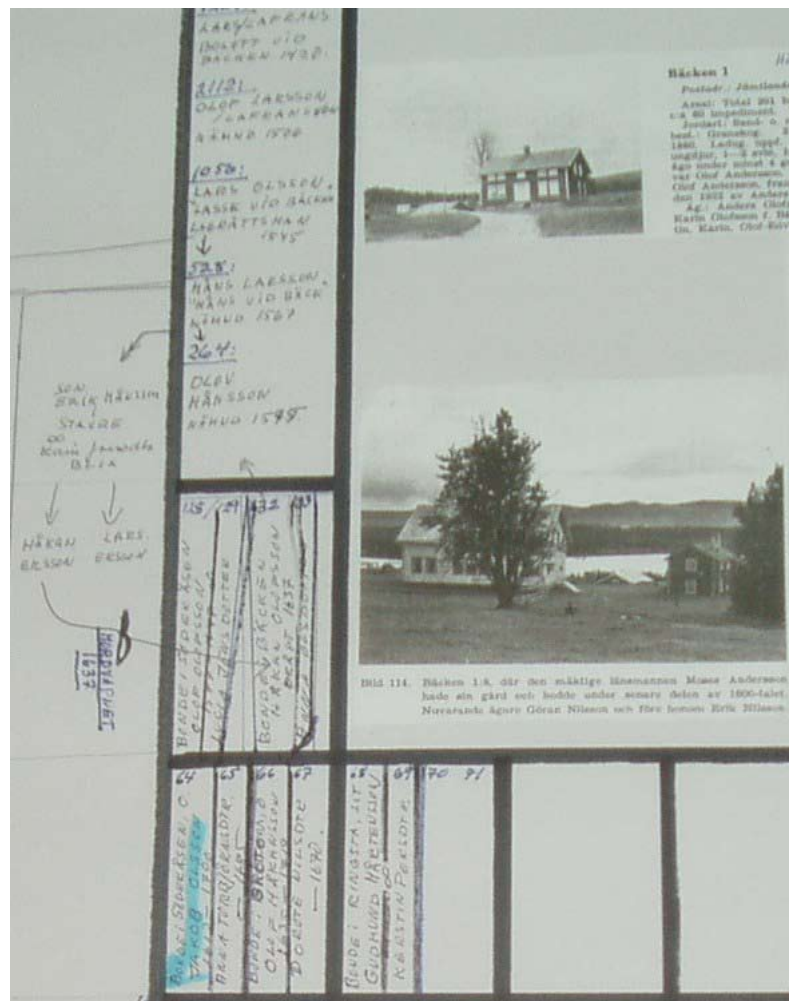

Foto: June Ekelin

I ett kommande nummer av JLS-Nytt kommer June Ekelin att berätta mer om Mårten Jönsson.

Redaktionen

Regler ... fr. sid 5

har löpt ut. Bilden var alltså fri 1994 när nya lagen kom eftersom den tagits mer än 25 år före 1994. Den gamla lagen gällde ju till 1994 och hade som gräns 25 år.

Med **bilder** menas fotografier, teckningar, illustrationer, konstverk och collage.

Med **original** menas den bild som upphovsmannen skapar analogt eller digitalt. Grundregeln är att den som äger negativet, glasplåten eller den digitala filen till ett fotografi har rättigheten till bilden. Det är inte den som har en pappersbild som har rätten till fotografiet. Det har många svårt att förstå eftersom man betalat yrkesfotografen för pappersbilden.

Den som äger bilden kan skriva ett avtal med en motpart där man överlåter äganderätten av bilden till annan, tex ett museum eller en hembygdsförening eller överlåter delar av äganderätten. Om man delar äganderätten ska båda parter dela på ersättning för bilden vid försäljning.

Om man skannar en bild för att använda i en bok, på Internet, i intranät eller på en dvd-skiva måste man alltid fråga ifall bilden inte är fri. Om man frågar och får ja, så får man bara rätten att använda bilden just vid det specifika tillfället. Man måste alltså fråga varje gång man vill använda bilden i något annat sammanhang. Inga ändringar får göras i bilden utan upphovsmannens tillstånd. Beskrivning av bilden kan tillåtas vid redaktionell publicering om innehållet inte förvanskas. Upphovsmannens namn ska alltid anges när en bild används.

Vad är tillåtet och inte tillåtet att göra?

Man kan surfa runt och ladda ner en bild privat i sin egen dator, det är tillåtet för alla bilder. Att sprida bilden vidare är inte tillåtet utan tillstånd om bilden inte är fri.

Man kan köpa en pappersbild eller en fotokopia och sätta i sitt eget album eller en digital bild i sitt eget släktforskarprogram hemma i datorn, det är tillåtet utan användaravgift.

Bibliotek får bevara en bild i analog form tex för läsapparater eller i en enskild artikel.

Vid offentlig visning av bilder på konstverk tex på ett galleri behöver man inte tillstånd.

Bild i bild, tex bilden är bakgrund i en bild, det är tillåtet. Man behöver inte fråga konstnären.

Förlaget måste ha tillstånd av fotografen för att publicera bilden i en bok om bilden inte är fri.

Fritt i recension av konst, utställning mm (ej digitalt), fritt i dagshändelse i tidning (ej på webbsida)

Fri avbildning av konstverk tillåten utomhus samt i annonser inför utställning.

Fritt att avbilda byggnader i Sverige.

Vad gäller människor på bilden?

Porträttbilder. Man får ej använda bilden utan samtycke av både fotografen och beställaren. Viktigt vid tryck och på Internet.

Om upphovsmannen har skapat en bild där människor finns avbildade kan det behövas ett godkännande från dessa för att bilden ska

få publiceras i reklam eller i digital form. Förutsättningen är att personerna på bilden är identifierbara och framträdande på bilden. Det betyder att en person måste lämna godkännandet aktivt och helst skriftligt.

Okänd fotograf

Om man inte vet vem som fotograferat så ska man kunna visa att man gjort efterforskningar för att hitta fotografen. Man kan då skriva fotograf okänd vid publicering. Dyker den rätta fotografen upp så måste man kunna bevisa att man verkligen ansträngt sig för att hitta rätta fotografen, annars kan man råka på ett skadestånd eller en faktura för användandet av bilden på några tusenlappar. Är man osäker om den som tagit bilden är en yrkesfotograf eller en amatör bör man för säkerhets skull använda gränsen 70 år efter yrkesfotografens död. Alternativt att man gjort grundliga efterforskningar och inte hittat någon fotograf och då skriver fotograf okänd.

Om man vet vem fotografen är, så är man skyldig att undersöka vem som har rättigheten till bilden, tex fotografen, ättlingarna, något museum eller en hembygdsförening.

Är det en privatbild tagen före 1994 är det viktigt att undersöka om bilden är äldre än 25 år, tagen före 1969, för då är den fri att använda.

Observera att det inte blev vanligt med privat kamera först efter andra världskriget, så de flesta bilder innan dess är faktiskt tagna av yrkesfotografer och då gäller 70 år efter fotografens död. Fria forts sid 10

Föremålen berättar

En stående punkt i JLS programutbud har under en följd av år varit "Föremålen berättar". Det är med förväntan vi varje år har samlats den kväll då denna programpunkt gått av stapeln. I stort sett alla deltagare har haft med sig ett eller flera föremål som det finns en historia omkring.

Alla har vi en hel del föremål i våra hem som betyder något extra. En del av dem använder vi på det sätt de ursprungligen var avsedda för, andra har under årens lopp fått byta användningsområde. En hel del äldre saker kanske vi sparar, inte för att bruka, utan främst för att de väcker minnen till liv.

Under våra berättarkvällar har många spännande föremål passerat revy, från enkla, vardagliga ting som priskuranter, ransoneringskort, klockor och hemtillverkade jumperstickor till saker man använde mera sällan, och då främst i festligare sammanhang, som en

smörkyrka, silverskedar och ömtåliga tillbringare i porslin.

De flesta av de äldre föremålen har gått i arv. Några har blivit återfunna på spektakulära sätt, såsom till exempel den räknemaskin Saga Dahlkvist hade med sig vid ett tillfälle. Räknemaskinen, som tillverkades av Sagas morfar N O Liw år 1866, upptäcktes faststucken vid takåsen när man skulle lägga nytt tak på bryggstugan i hemmet i Boda, Lidens socken, Medelpad.

Kring många av de ting som visats har hela historier broderats ut, berättelser om föregående generationer, deras liv och leverne, men också om seder och bruk. Så var det när Elsa Åsberg visade sin pappas mormors enkla vigselringar, märkta "Äkta elektrisk giktfigerring". Då fick vi samtidigt höra om hur livet kunde gestalta sig för dem som verkade som kronotorpare

under Kungsgården på Frösön.

När någon visar och berättar så väcks samtidigt minnen till liv hos dem som lyssnar. Därför har

träffarna varit fulla av berättelser. Alla har varit delaktiga och varje kväll har blivit en alldeles unik upplevelse.

Redan i somras fick jag en fråga från Robert Fresk, som varit med vid alla tillfällen, om det skulle bli någon ny träff vid årsskiftet. Robert har ofta vävt in mer allmänbildande information i sitt berättande, som till exempel när han hade med sig boken Fänrik Ståls sägner och pratade om såväl författaren som om romanfigurerna Sven Dufva och Lotta Svärd. Nu höll han redan på med förberedelser till nästa träff!

Text och foto Margareta Olsson

Från sid 9

nu 2010 är bilder som tagits av en yrkesfotograf som dött före 1940.

Många har album hemma med de små hårda porträttbilder som yrkesfotografer tog, dessa är fria när fotografen varit död i 70 år. Sådana foton köpte man ofta i flera ex, gav bort och använde som visitkort. Det är därför de finns i så många privata album. På många av fotona står det fotografens och ateljéns namn. Det är då lätt att få reda på när dessa fotografer dog. De kan tex finnas med på dödsdivan.

Kerstin Ellert

Presentation av Bo Lundmark

Bo Lundmark är nybliven pensionär efter att ha varit samepräst och kyrkoherde i Funäsdalen under många år. Han är född i Adak men uppvuxen i Tärna. Hans doktorsavhandling 1982 handlade om samernas gamla världsbild. Bo har forskat mycket om samerna och skrivit flera böcker, bl.a. *Anders Fjällner – samernas Homeros och dikterna om solsönerna*. Han har genom åren skrivit

många artiklar i årsböckerna *Jämten* och *Från Ådalar och fjäll*. Bo har även skrivit lyrik. På Släktforskningsdag i mars 2009 visade Bo bilder och pratade om *Anders Fjällner – härjedalssonen som blev soldyrkarens diktare*. Nu i november berättar han om *Möten med människor i Sápmi*.

Reviderad version av text från JLS-Nytt nr 1 2009/ Red.

JLS Program 2010
 Aktiviteter i JLS/SNF-lokalen Samuel Permans gata 37
 Om inte annat anges

Tid	Aktivitet	Värd/ansvarig
Månadsmöte Lö 27/11 Kl. 12.00	Möten med människor i Sápmi Bo Lundmark berättar med ord och bild Glögg, lotteri (skänk vinster)	Ordinarie värdar
Månadsmöte Lö 15/1 Kl. 12.00	Giftas och skiljas på 1600-talet – hushållsstrukturer under 1600-talet. Anna Hansen (se sid 12)	Ordinarie värdar
Forskarkväll On 19/1 Kl. 18.30	Barnhemsbarn Arne Ahlström	Brita Brännström
Forskarkväll * On 26/1 Kl. 18.30	Bouppteckningar på 1800-talet Agneta Brink	Kerstin Ellert
Forskarkväll * On 2/2 Kl. 18.30	Familjen i äldre lagstiftning Bodil Orremo och Brita Brännström.	Maud Tornving
Forskarkväll * On 9/2 Kl. 18.30	Föremålen berättar Margareta Olsson och Anita Brandén	Pia Björnhed
Forskarkväll * On 16/2 Kl. 18.30	Alla soldater i fem byar i Brunflo kartlagda med hjälp av soldatregistret på ÖLA Kurth Malmberg	Bo Svartholm
Månadsmöte Lö 26/2 Kl. 12.00	Jämtlands soldater i krig och fred + möjlighet till frågor om egna soldater. Karl Göran Eriksson (se sid 12).	Ordinarie värdar
Forskarkväll To 3/3 Landsarkivet kl. 18.00 Obs! Dag och plats + anmälan!	Georg Hansson visar hur man söker i Landsarkivets soldatregister	Anmälan till Kurth Malmberg, 063-20592 senast 23/2
Forskarkväll * On 9/3	DIS: Soldatregister i andra delar av Sverige. Bo Svartholm	Kerstin Ellert

*Lokalen öppen för egen forskning från kl. 18.00

Avsändare:

JLS

c/o Maud Tornving

Nyponvägen 21

831 62 Östersund

Presentationer av föredragshållare

Anna Hansen arbetar sedan 2008 som forskningschef på Jamtli. Hon är historiker som 2006 disputerade på avhandlingen *Ordnade hushåll. Genus och kontroll i Jämtland under 1600-talet* vid Uppsala universitet. Tidigare har hon arbetat med undervisning och handledning på universitet och gymnasium. Hennes nya forskningsprojekt handlar om prästerskapet under 1700-talet, med fokus på prästfamiljernas roll i lokalsamhället. Hon har också ett stort intresse för kulturmiljöfrågor och kulturarvspedagogik.

Foto: Håkan Strömquist

Karl Göran Eriksson, född i Östersund men med rötter i Lit, Rödön och Norge. Efter gymnasiet i Östersund till Uppsala i likhet med flera skolkamrater. Studier där i bl.a. historia, statskunskap och spanska, vilka varvades med arbete. Bl.a. inom vården och på landsarkivet. Arbetar numera i sarskolan sedan 1990-talet.

Hans forskning inleddes med den egna slakten under skoltiden, men vidgades stegvis till att omfatta hela Jämtland. Den första Uppsalatiden gick färden i stort sett varje lördag till Krigsarkivet för att registrera soldater. Nu upptas fritiden framför allt av att digitalisera och dokumentera den forskning som förvaras i ett 100-tal pärmar.

Foto: Margareta Olsson

